

براہوئی بجازی تے ٹی بدن نانش، اسہ پٹ پولی جاج اس

ذولیحہ انجم

ایم فل اسکالر۔ شعبہ براہوئی جامعہ بلوچستان

محمد یوسف مینگل

لیکچرر شعبہ براہوئی جامعہ بلوچستان

Abstract

Idioms are the figurative and metaphorical properties of a language having the role of spicy in it. This article is an exploring of idioms, concerned with the body parts i.e. Heart, Head, Mouth, Eye, Ear etc. e.g. "Ust tinning" used to mean to hearten or to encourage somebody. "ust kaning" to be brave or confident. "Ust-a-t-xalling kuning" to be burn in heart in heart. to bear the shock by hiding it. "katum xalling" to be londer here and there in search of something. "Xan xalling" to wink at somebody. "xan kasar a manning" to wait for something. "katum-e-kuning" to disturb somebody or annoy. "Xaf-a-xalling" to inform somebody by hinting. The main purpose of the article is to sketch out an approach to the vast scale of idioms in Brahui language.

Keywords : Idiom, body parts, Ust tinning, Xan xalling, Brahui language

چانداری

بجازی اسہ زبان سے ناامومروار یک مریرہ ہراڑا زبان نانشنی، متکنی، عقل و دانش نا پیدواری و چاؤک اوراج سے نازبان مننگ نادرک لگک۔ دہن تو بجازی تینا پن آن پاشے کہ ہمو ہیت یا لفظ کہ ہرا تینا اصلی معنا نا جاگہ غا اسہ پین معنا اس ایتہ ہرا کہ اونا اصلی آخا بلکہ بجازی معنا گونگہ۔ براہوئی زبان آاگہ جوان پٹسٹ مرے اودادے خوڑتی اٹ ہنگہ تو داہیت رد مفروکہ دامتیل

او بجازی تازبان سے۔ براہوئی خلقی مخلوق اینوہم تینا بیتا تے ٹی وڑناوڑ سے اٹ براہوئی بجازی تے کاریم ٹی ہتیک۔ براہوئی بجازی تا بھازا دروشمک اریر۔ فنی یا تیکنیکی رداٹ نن دافنے جتا جتا بھتا تے ٹی وند کنگ کینہ۔ تینا دامضمون ٹی نن بجازی ناسہ چنکو درستی راستی سے تون اواراوارہمو براہوئی بجازی تے موناہتینہ کہ ہرا بندغ نابدن تون تعلق تخرہ۔ یعنی اوفنا لوزی بیر فنگ بندغ نابدن ناسہ آخہ اسہ عضوہ سے آن مریک۔ دہنکہ خن خف نائے ہنگ، خن آن خرننگ، نت دو آتمنگ، نیام سران خن خرننگ، با آن پلنگ وپین پین۔

بجازی انت سے

بجازی نادرستی راستی دنیا نا اٹکل سمیہ زبان تے ٹی اسٹ اے۔ ہر زبان ٹی اسہ چنکو شیف بڑزی سے تون بجازی نادرستی راستی اے کنزگانے کہ لفظ یا لفظا تا ہمواسٹی کہ ہرا تینا جندنا اصلینا معنائے تننگ نا جاگہ غاپین نقلی او معناس ایہ۔ آکسفورڈ ڈکشنری ٹی بجازی نادرست شیعلو جملہ غاک کاریم ٹی ہنگانو۔

Idiom : a group of words whose meaning is different from the meaning of the individual words. (Oxford Advanced Learning Dictionary , Ninth Edition . (Hornby, 2006)

اگہ نن براہوئی ادب اے اسہ پارہ تخسا براہوئی مخلوق آنظر ہٹن تونن خنہ کہ لس بندغ بجازی نا پن آن اندا خس و اخب اے کہ بجازی نقل اے پارہ او بجاز اسہ بندغ اس مریک ہرا بجازی او گڑا ہا کیک۔ ایلو لو غاتے ٹی براہوئی ٹی ونجارہ کن بجاز او اونا گڑا تے کن بجازی کاریم ٹی ہنگ۔ داڑان پینگر براہوئی ادب ٹی بجازی محاورہ یا Idiom نا جاگہ غا اصطلاح نادروشم اٹ مونا بروک اے۔ 90 نا دہی آن مست نننے دا اصطلاح ہم براہوئی کتابا تے ٹی یا ادب نا پڑا نظر بفک۔ براہوئی نا کتابا تے ٹی اولیکو وار لفظ بجازی اے پروفیسر سون براہوئی تینا کتاب ”براہوئی قدیم نثری ادب“ ٹی

محاورہ کن اصطلاح نادر و شہم اٹ درستی راستی کر فینے۔ ہراڑے او بجازی نامعنا او مطلب اے جوان وٹ پوہ کنگ ناکوشت ہم کرینے۔ ”(براہوئی، 1998)“

لفظا تا ہمو مجموعہ ہرا کہ تینا اصلی و حقیقینا معنی نا جہہ آ بجازی او معنی سے کن استعمال مرے۔ ہمودے بجازی پارہ۔ بجازی اسہ خاصو معنی سے کن استعمال مر یک مخصوص آ معنی تیان بیدس پین بچو وڑ سے نامعنی کن استعمال مفک۔ بجازی ئے ہمر کہ اہل زبان استعمال کیک دا ہمون استعمال کنگہ۔ اگہ او نالفظا تا نیام ٹی فاصلہ ہنگا مہنی پدی کنگا یا تینا عقل و قیاس ناروٹ او نادر و شہم ئے پین لفظ سے تون بدل کنگا تو بجازی نامطلب فوت مر یک۔ ”(براہوئی، 1998، 65)“

داڑان بیدس پروفیسر سوسن براہوئی بجازی ناشکل او در و شہم ئے ہم تینا خوانو کاتے پوہ کنگ ناکوشت کرینے دہنک۔ ایہن تو بجازی تا صورت مصدری مر یک ولے فقرہ ٹی زمانہ ناباروٹ استعمال مریرہ۔ ”(براہوئی، 1998 ص 65)“

براہوئی ٹی بجازی نامعنائے براہوئی لغت سے ٹی دہن لکھنگا نے کہ ”بجازی۔ عارضی، کچھ عرصہ میں ختم ہونے والی شے مصنوعی، مجازی۔ (محمد شہی، 2016-23) دہن تو بجازی براہوئی ٹی عربی آن بدل مر سا بجازی جوڑ مسنے۔ عربی ٹی دانا مطلب اے۔ مجاز (م۔ جاز) حقیقت کے برعکس وہ جس کی اصلیت نہ ہو۔ وہ کلمہ جو اپنے حقیقی معنوں کے علاوہ دوسرے معنوں میں استعمال ہو۔“ (فیروز الدین، 2015-1265)

محمد عثمان بنگلوی ناروٹ بجازی ہمو ہیئت یا لفظا تے پارہ کہ ظاہر ٹی اوفتا معنی پین اے۔ ایلو پارہ غان اوفتا اصلی معنی یا مسخت پین اے انتے کہ دالفظاک بجازی ناڈول اٹ لکھنگرہ تو اصلی معناک تا ڈھکوک او ظاہر افس۔ ہندا خاطر آن دافتے بجازی لوز پارہ۔ ”(بنگلوی، 2006-103)“

بڑ کو مثال او درستی راستی تے آن گڈنن دا ہیئت آسر مرینہ کہ بجازی اسہ ہندو نو لوز خاص و ٹاٹ لفظا تا اوار ی یا مرکب سے کہ ہرا تینا جندنا اصلی معنا نا جاگہ غا اسہ ہندو نو معنائس ایہ ہرا کہ او نا

اصلیٰ لوزاتے آن پینگر مرے۔ دہنکے نیام سران خن کنگ، سرمہ سگنگ، تیلی آن تمبہ کنگ و پین پین۔ بڑز کولفظا تالفظی معنای پین اے اوفتا بجازی معنای پین اے۔ جائی ناکس نیام سران خن خرفتنے۔ نیام سران خن کنگ نا بجازی معنای مغرور مننگ۔ مستی شوخی کنگ۔ سرمہ سگنگ نا ہم ہندن اے کہ آئی نوائی کس کس کن سرمہ سگنگ بلکہ دانا بجازی نا معنای غصہ ٹی مننگ۔ ہندن بندغ تمبہ غان چندی تیلی تو جوڑ کنگ کیک و لے حقیقت ٹی تیلی آن تمبس جوڑ کنگ نا ممکن اے دا بجازی نا معنای کہ پیٹے و دنگ۔ ”سوسن (1998، 65)“

ہم کہ نن مہالو لکھان کہ بجازی نا یکہ غادر و شم مصدری مریک۔ بھازی بجازی یک ”ا۔ن۔ گ“ نا پڈی لنگ آن بیدس جوڑ مننگ کپسہ۔ ہر بجازی اسہ پن یا اسم او اسہ کاریم یعنی اسہ فعل سے آن جوڑ مریک و لے فعل یا کاریم نا لوظ نا گڈی ”انگ“ نا لنگ ضروری اے۔ دہنکے خن توننگ، است کشنگ، دو بنگ، پاچہ خلنگ، ہیٹ بنگ و پین پین۔ نن خنہ کہ ہر بجازی ٹی اسہ پن یا اسم نس ارے دہنکے خن، است دو، پاچہ، ہیٹ و پین پین۔ ہندن ہر بجازی ٹی اسہ کاریم یا فعل نس ہم ساڑی اے دنکے توننگ، کشنگ، بنگ، خلنگ و پین پین۔ ہندن ہر کاریم یا فعل نا مصدری درو شم بجازی نا بشخ اے ہراڑے ”انگ“ تینا مصدر تون ساڑی اے۔ ہرا کہ تینٹ براہوئی مصدر نا شناخت ہم ارے۔

براہوئی بجازی تے ٹی بندغ نا بدن نا بشخا تا ذکر

دہن تو براہوئی زبان ٹی بجازی تا اسہ بھلو بشخ نس ساڑی اے۔ ہراڑے ہروڑ نا بجازی دو بریک۔ ہراڑے زند نا بھازی بشخا تے آجتا جتا بجازی جوڑ مسنے ہموڑے ننادا مہن اے مہن، زند و بود، رسم و دود، زند و مرک، چپ و چاگرڈا و سیالی عزیز ی تون او اوارا و اسہد ارا تیا بہ صدآ بجازی یک جوڑ مسنو۔ اسہ ہیٹ نس داڑے ضرور پانہ کہ بجازی خلقی ادب نا بشخ نس ارے ہندا خاطر ان خلقی ادب نا ایلو بشخا تے آنبار بجازی تا جوڑ کروکا تا ہم پن آن پن کس سہی اف۔ دافتا جوڑ کروکا مچا راج اے۔ دافک اسہ وخت زمانہ سے آن جوڑ مر سا بسنو و اینو ہم جوڑ مننگ ٹی اریر۔ ولہ راج ٹی دہنو چو

بندغ ’ادیب’ شخصیت یا ہستی نُس اف کہ اودادعوئی کے کہ فلان بجازی ے ای یا کننا باوہ پیرہ یا ننا خاندان وپیڑی ناکس جوڑ کرینے۔

براہوئی بجازی تا اسہ جوانو کچ اس بندغ تا تینا جندنا بدن ناعضوہ یا بشخا تیارے۔ براہوئی زبان نامو بجازی ہرا بندغ نابدن نا جتا جتا بشخا تا باروئی اریرا وقتا تینا اسہ چس سے۔ شیف نن گڑ اس ہندنو بجازی تا ذکر تون اوارا وارا وقتا معنا و مطلب ے ہم ایتنہ ہرا فک کہ بندغ نابدن ناعضوہ غا تا باروئی اریر۔

کاٹم

بندغ مرے یا پین سھد اس کاٹم اونا زندگی اے کاٹم نا قدر او اہمیت آن کس خن تے تر کنگ کپک۔ کاٹم بدن نا کماش، مہ بر، بڑزی او بھلنی اے۔ کاٹم کماشی او مہ بری نا نشان اے۔ لیڈری نا استعارہ اے۔ کس اے کاٹم متو اودے بچ متو۔ قوم اس مرے، راج اس مرے، خلق اس یا خاہوت نُس مرے اونا سوگوی، شون و ترقی، زندہ سلنگ او مہنا ہنگ نا کلان بھلا ویدن اونا کاٹم یعنی اونا کماش مرے۔ براہوئی بجازی تے ٹی کاٹم نا ہم اسہ بھلویشخ نُس ارے۔ کاٹم اصل ٹی کل مچ ’نمیہ’ غٹ بھلا یا کلان اہم انگا نا معنا تے ٹی بریک۔ کاٹم ارے تو گل گڑا ارے کاٹم انا تو بچ بچتو۔ ہندا خاطران براہوئی بجازی تے ٹی کاٹم بھاز بھلاو اہمیت نُس تخک۔

کاٹم تمنگ	قربانی تمنگ۔ بہادری کنگ۔ جان تمنگ
کاٹم خلنگ	کوشش کنگ
کاٹم تمنگ	پو تمنگ
کاٹم پیش کنگ	نیک دعا یا بد دعا کنگ
کاٹم کنگ	بھلن تمنگ
کاٹم ے کشنگ	گم کنگ

نت دنگ کاٹم اتپنگ	گم مننگ - بھلو وخت سے کن مرمننگ
کاٹم آسوارکننگ	ناز لاڈ مننگ
کاٹم آن خن کننگ	مغرور مننگ
کاٹم ے تلارٹی خلنگ	تینے آن بھلو طاقت سے تون اڑیفنگ
کاٹم ے لیک آتخننگ	سلاح بنگ
(بنگلہائی، 2006، 120)	

خن

کاٹم اگہ کسرشون اوئمہ برے توخن ہمو کسرشون ناکسرناڈیوااے۔ خن ارے تو کاٹم تین تون اور ایلوتا ہم سلامتی ناضامن اے خن مف تو کاٹم نا چندنا سلامتی ہم ویلاتا گواچی مریک۔ اصطلاحی معنائی خن غیرت و شرف نا کلان بھلا پیدواری اے۔ کلان قیمتیا میراث او سرمایہ اے۔ خن ارے تو دنیا نازیب اور گینی اوندارہ غاتا درستی راستی ارے۔ خن براہوئی بجازی تا اسہ بھاز بھلو سر حال سے۔ دہن توخن نازی آ بھازا بجازیک داسکان کتا با تازیبا اوزینت منتوولے اوفتے آن گڑاس براہوئی پٹ سٹ کروکا تا کتا باتے ٹی ننے ملرہ۔ ہراڑے خن غیرت اور تہہ دستارو کاٹم نا بڑزی او بھلنی کن حساب مریک ہموڑے خن ناشیفی او اونا جتا جتا حالیتا ک جتا جتا معنائے ٹی استعمال مسنو۔

خن مننگ	کس ناشان وعزت یا طاقت مننگ
خن تو مننگ	لاچوگری
خن خف ٹی خلنگ	شغان مننگ، یاد مننگ، بیزارکننگ
خن تے ترکننگ	توکل کننگ

(براہوئی، 1998، 68)

خن خف آن دنگ	واروار پانگ، تک کننگ، شغان مننگ
--------------	---------------------------------

خن تے پیہن کنگ	بے حیاء منگ
خن تے شیف کنگ	جباب کنگ، شرم کنگ، بے غیرت منگ
خن تے خن تے ٹی خلنگ	مقابلہ کنگ۔ فدا یا شیدامنگ۔
خن تے آتھنگ	دوست کنگ
خن تادیر شولنگ	ارمان کنگ
خن پُن منگ	کس ناسیبواو آسراہ منگ۔
خن تاروک منگ	ختاروشنائی منگ، والی وارث منگ، آریہ اواولا دمنگ
خن تابڑزا کنگ	بہادری کنگ، مقابلہ کنگ، سرسہب منگ یا کنگ
خن تے ملنگ	پوسکن دنیاٹی بنگ۔ پیدامنگ
خن تے تفنگ / کھور کنگ	بے وقوف جوڑ کنگ۔ کھنگ
خن تے خنگ	دیدار یا ملاقاتی
خن تے آن بڑزا تھنگ	بھاز عزت منگ
خن تے خیسن کنگ	غصہ کنگ۔ غصہ اٹ ہنگ
خن خرن منگ	انتظار کنگ

(ہنگوئی، 2006، 113، 114، 115،)

بڑزان خنہ کہ خن نازی آجوڑ مروکا بجاز یک اُخس زیبائی اٹ اوگونڈنگا لوزاٹیٹ اسہ بھاز
بھلو معنا و مفہوم اس پر سا مہنا اتیرہ۔ ”خن“ اسہ مصدر سے تون اوامر سا اُخس جتا جتا معناتے ودی
کیک۔ دانا اندازہ نئے بڑزا تروکا بجازی تا معناتے آن جوان وڑٹ منگ کیک۔

با

”با“ بندغ نابدن ناکا لخواہ و نمائندہ اے۔ ہراڑے ”با“ بندغ نابدن ناسہ اہم اویشخ سے

ہموڑے ”با“ بندغ نازبان ہم ارے بندغ ناست و ملی ناخیال و فکرناشون شر حالی نادوی وزبان نا
نمائندہ ہم ہندا ”با“ اے۔ گواچنی پارینو کہ بندغ ے جوان ہم کیک ہندا ”با“ او وساہت ہم کیک
ہندا ”با“۔ براہوئی بجازی تے ٹی ”با“ اسہ بھلو معنا او مفہوم یا مسخت نس تخک۔ با آن جوڑ مروکا
بجازی یک اسہ دم تون بندغ ے حیران کیرہ۔ ہندن لگک کہ بیرہ با آن جوڑ مروکا بجازی یک اسہ بندغ
سے ناسوچ او فکرے مہناہنگ کن بھاز اوکانی اریر۔

بادوی کنگ	ہیت کنگ، زبان آہنگ۔
باووی مننگ	کسے نامائندہ اوکا لخواہ مننگ
بادوی آہنگ	بے ہوش یا مریض سے یا گنگ سے ناہیت آہنگ
بادوی آن ہنگ	بیماری یا پین سوب سے آن ہیت کنگ ٹی مشکل مننگ۔
بادیر ہنگ	بھاز خوش مننگ یا لالچی مننگ
باخف تے اسکان ہنگ	حیران مننگ
بائے دانگ اینگ کنگ	بہانہ کنگ
بائے پیہن کنگ	سوال کنگ
بائے پٹنگ	شور۔ شکایت کنگ
باحٹ مننگ	حیران مننگ
باٹی منگ شاعنگ	چپ مننگ خاموش مننگ
باناباٹغ اٹ ہو کنگ	است اٹ آخا بلکہ مجبوری اٹ راضی مننگ
بانابا خو پین نامنگ	بھاز سخی مننگ
بائے ڈک خلنگ	ہیت گپ ے بند کنگ
با آن پنگ	تیارانگا گڑا ے دننگ

سکرات خوک مننگ	باٹی دیر چٹیفنگ
سزاسنگ	باٹی مش شاغنگ
(بنگلوی، 2006-107)	
چالاک۔ ہشار	باٹی بل مننگ
محتاجی	باتوننگ
مغز خوری بھاز ہیئت کنگ	باغلنگ
(براہوئی، 1998، 66)	

”با“ ناردٹ داسکان بھازی بجاز یک کتابا تادر وشم ٹی بتو۔ اگہ بیرہ باننا بجازی تے لکھنگہ توکئی پنے غاک پُر مننگ کیرہ او ہندن اگہ ”با“ نا بجازی تے خوڑتی اٹ ہرن تونن خنہ کہ بندغ نا بھازی ہیئت جوزہ تب او ایلو ضرورتا تا باروٹی بجاز یک تینا معنائے ترسا ہیئت ے و جملہ ے آسان جوڑنگ کیرہ۔

بامس

بامس بندغ نا بدن ٹی ”خن“ او ”با“ آن باراسہ بھاز اہم او عضو یا بنش سے۔ بامس ساہ نا کلان بھلا سیبواے۔ ہجو سھد ار اس بامس آن ویز (بغیر) ساہ ہلنگ ناتغ ے خننگ کپک۔ براہوئی زبان ٹی بامس تینا اصطلاحی معنائی عزت او غیرت نا کلان بھلا نشان پاننگ۔ باخومف بامس مرے۔ لنگڑمر بامس نارکھائے کر۔ اول بامس پدا دستار۔ ہڑتو ماخن تا نیام ٹی اگہ بامس متو کہ تو بندغ انت آن انت کتو کہ۔ براہوئی بجازی ٹی ”بامس“ اے عزت او غیرت ’حیا‘ او شرف کن وام ہلنگانے۔ براہوئی مخلوق کن ”بامس“ کاٹم نا سودا مسنے وارے۔ ہندا خاطران ہراڑے بجازی ٹی بامس استعمال مسنے ہموڑے عزت او غیرت ’شرف و حیا‘ گد و دستار نا سوال مسنے یا قومی اوراجی غیرت نا ہیئت مسنے۔

بامس تھڑنگ بے عزت کنگ۔ بدنام کنگ

نٹ نابمس ٹس ملنگ	عزت ناچنگ۔ عزت ملنگ
بامس اس متنگ	عزت متنگ۔ عزت بچفنگ
بامس اٹ لیک کشنگ	توبہ کنگ۔ سلاح بنگ
خف بامس کنگ	بھاز بے عزت کنگ۔ ذلیل کنگ
بامس ٹی ہلنگ آن ساہ بنگ	سخت مشکل ٹی متنگ

(ہنگوئی، 2006، 108)“

بامس اسکان متنگ	بیزار متنگ
-----------------	------------

(براہوئی، 1998، 65)

لخ

بندغ مرے یا سھدار کاٹم آن گڈاونا بھلا طاقٹ اونا لخ اے۔ انتے کہ کاٹم ناچا بوجھ لخ
 آمریک۔ لخ اسہ وڑ سے ناہندو نو عضو سے کہ ہرا کاٹم ناخ او بنیادے۔ ہندن لخ نا سو بے فائدہ
 او بے کار متنگ کن ہم پنی اے۔ براہوئی بجازی تے ٹی لخ نازی آ بھازا بجازی یک اریر ہرافتا جتا جتا
 معنی تا سو ب آن ہیٹ ٹی زیبائی بریک۔

لخ نا سو متنگ	بے کارنگا بندغ پاره۔ ہمو ہرا کاریم تف
لخ آسوار متنگ	کسے آقبضہ کنگ۔ کسے تینا مٹھ ٹی ہلنگ
لخ مخ متنگ	بھاز دمدرینگ انگ
لخ آن ادا کنگ	است اٹ کاریم کپنگ
لخ خلنگ	کھسفنگ
لخ لڑو خ متنگ	فائدہ تفنگ۔ بے کارا بندغ

(ہنگوئی، 123)

مون

مون ارامعناٹی بریک۔ اسٹ بندرغ یا سجدارنا مون ارٹمیکو مون یا مونو بروکا وخت یا اردو نا ”آگے“ کن ہم بریک براہوئی بجازی تے ٹی ہڑتو ماتے بھاز جوانی اٹ کاریم ٹی ہنگانے۔

مون ٹی شاغنگ	رد بدکننگ
مون چرپ کننگ	غلطی اس کننگ
مون مون مننگ	معاملہ خراب مننگ
مون پدی مننگ	است خلنگ
مون اے تفنگ	دشمنی ٹی کسے ناکسرے تفنگ
مون اے مٹ کننگ	ناروادار مننگ
مون شیف کننگ	شرمندہ مننگ
مون اے ڈھکنگ	دشتاری مننگ۔ نرنگ
مون ملنگ	روادار مننگ خوش مننگ

(ہنگوئی، 2006-124)

دو

دو ہم بندرغ نا طاقت گوننگ۔ ہراکاریم آن خنک خلیرہ ہموکاریمے دُک کیرہ۔ دُو بندرغ راج ٹی دماغ نامعاون و مددگار مرسا کائنات ے تینا مٹھ ٹی ہلکنے۔ اینونا دنیا ٹی پنجس کہ شون و سرحال خننگ ہموغٹ بندرغ ناما دماغ نا حکم اودوتا کمال اے۔ دُو ہراڑے طاقت اے اموڑے دُونا کمزوری کم طاقتی او محتاجی اے۔ براہوئی بجازی تے ٹی دُونا بجازی تا ہم اسہ جوانو بشخ سے۔

دُوتفنگ	عاجزی و محتاجی کننگ
نت و دُوخلنگ	کوشش کننگ

دوئس خلنگ	دزی کنگ۔ پھلنگ۔ دھوکہ تننگ
دوئے دوتی تننگ	دوتی کنگ۔ خوشی کنگ، مکہ مننگ
دوئے دوتے آخلنگ	ارمان کنگ
دوتے خن تے آتخننگ	خوش مننگ
دوئے استاخننگ	یادکننگ
دوہڑا کنگ	سانگ نادعا خیر کنگ
دوئے ہڑا کنگ	خلنگ ظلم کنگ
دوسبک کنگ	مدد مکہ کنگ
دوشینی کنگ	کسے نامرک آن پداونا راولا تیکہ ارغ کنگ
(بنگلوری، 2006-116)	

نت

نت ایہن تو ہلاخ اے۔ اسہ جاگہ غان ایلو جاگہ غاسر کروکا اے۔ داڑتون اواراوارنت
بنیادہم ارے۔ نت آچا بدن سلوک مریک ہندا خاطران نت تا قدر اواہمیت ہم بھازے۔ براہوئی
بجازی تے ٹی نت ناہم تینا معنا و مقصد سے۔ بجازی تے ٹی نت طاقت ہم ارے بنیادہم ارے
کوشش ناشروعات ہم ارے تیزی و ترندی ہم ارے اونٹ نا غلط استعمال عزت تون گوازی ہم ارے
شرمند ہی او بے وقوفی ہم ارے۔

نتا تمنگ	پوسکن چرینگ
نتے آن تمنگ	منڈ مننگ۔ دمدرینگ۔ بھاز پھیری خلنگ
نت دوا تمنگ	معافی خواہنگ۔ شیف مننگ
نت دواخلنگ	کوشش کنگ

نت ے تو ننگ ہن و برے بند کنگ

نت ے آتف کنگ نرنگ

نت نامہن ہنگ لالچی منگ - بے وقوف و سادہ

نت تا اور تے آمنگ اشتافی منگ

(ہنگوئی، 2006-125)

است

است بدن نا ساہ اوسیک اے - سانس ر دو بنداٹ است بدن نا پیش پیش اسکان دتر
سر کر وکا اے و لے ادب او شاعری ٹی است نا ہندا و مقام پین بھلن اے - است ز ہیری تا ہندا و جاگہ
اے - است مہر او محبت نا ارا اے - است ہیننی او خرنی تو مکا تا تمبہ اے - است خواہش او است
خواہی تا حویلی اے - براہوئی بجازی تے ٹی است نا تینا بھاز شابت او دنیا سے - ہراڑے است نا
تینا معنی او مطلباک اریر - داوخت اسکان بدن نا بجازی تے ٹی است نازی آچ مروکا بجازی کلان
زیات او - پدا ہم زن داپانگ کینہ کہ مچ مروکا یا کتابا تے ٹی بروکا بجازی ٹت ٹی بے نا کچ ہم افس -
است نا بجازی تے آن منہ بجازی او فاما معناتے تون داوڑاٹ او -

است ہشنگ ہمدردی کنگ

است آخل تخنگ صبر کنگ

است کھسفنگ صبر کنگ

است ناٹھا کارہ کنگ بے صبر منگ

است ے دیر کنگ غم کنگ

است ترخ منگ بھاز دڑدی منگ

است آن پٹ خرنگ بھاز صبر کنگ

است پرغنگ	است خراب کنگ
است آن مرکنگ	گیرام کنگ
است ے کنگ	خلیفنگ
است ایکیم کنگ	ناامید مننگ
است بنگ	زہیر کنگ
است دیر مننگ	بھاز زہیر کنگ
است دیر کنگ	لنگڑاویگن مننگ، بھاز ہوغنگ یا بیماری آن ارغ است بفتنگ
است تو ننگ	ایلوڑا یقین کنگ

(بنگلوی، 2006-104, 105, 106)

پھڈ

پھڈ بدن ناموئخ اے ہر ابندغ ناخواری تا بھرم اے اسہ وار تو نغڑتک۔ پھڈ نا باروٹی دینا نا اٹکل سیہ زبان تا ادب ٹی جو انو تا تر ساڑی اف۔ برا ہوئی ٹی پارہ کہ پھڈ بے منت اے۔ پھڈ بایا است آن شیف اے۔ پھڈ نامہنا کس بے وس مس اودنیا نامہنا بے وس مریک۔ کس پھڈ آخل تفنگ ہیل کرے اودنیا نبادشاہ مس۔ پھڈ نا باروٹی داوڑ نا تاثر اتے آن پاش مریک کہ پھڈ بھازی آن جو انگا معنی تے ٹی استعمال مفک۔ برا ہوئی بجازی تے ٹی ہم پھڈ کن جو انی خنگک۔

پھڈ ترخ مننگ	بھاز کنگ۔ بھاز مخنگ
پھڈ نا لوڑی مننگ	پھڈ کن خوار مننگ۔ بے عزت مننگ
پھڈ ے خوا فنگ	پھڈ کن تینے خوار کنگ
پھڈ ے ود فنگ	بیمار مننگ۔ حرام کنگ
پھڈ آخل تفنگ	صبر کنگ۔ تکلیف آتے برداشت کنگ

پھڈٹی جاگہ مفرنگ بے صبر۔ بے وقوف مننگ
پھڈ آن پشن مننگ بے منت مننگ، خواری پوک مننگ۔

(بنگلہائی، 2006-110)

داکان بیدس ہم بدن ناردائی بھازا بجاز یک ساڑی او۔ مضمون نامرغن مننگ نا خلیس آن
اوقا تفصیل مننگ مفک۔ دہنکہ خف نادرٹی خف تا جک مننگ (حیران مننگ۔ پریشان مننگ)
خن خف آن دننگ (واروار یا بھاز یات کننگ) خف تے شیف بٹنگ (چھپ کننگ۔ پدا
مننگ)، خف تے آن گدرینگلنگ (بچنگ) ہندن ہڈنا ردٹی ہڈ خساننگ (پچارکننگ۔ دروغ
تھڑنگ) ہڈ بٹنگ (جنگ تننگ) ہڈ پرغنگ (اسہ قوم یا قبیلہ سے السالیو قبیلہ ناشخ جوڑ مننگ) دندان
تاردٹی دنتان ے دنتا تھنگ (چپ یا خاموش مننگ۔ دنتان ننگ (بھاز غصہ ٹی مننگ) جغرنا
باروٹی جغرے کشنگ (خلنگ کھسنگ) وپین پین بجاز یک اریر کہ ہر ابدن نا اسہ آختو اسہ بشخ سے نا
پن آن جوڑ مرسا اسہ زیبا او و پر فکر و معنی او مطلب او مہنا ہتیرہ۔ بجاز یک ہراڑے زبان و بیان ٹی
زیبائی او تحریر ٹی سوگوی ناسوب اریر ہموڑے تخلیقی سکھ او گشادنا ضامن ہم اریر۔

کھٹیا

متل مرے یا وسائت بجازی مرے یا متکنا لوزا تا پدا پٹنگ اوزندہ کننگ زبان سے نادب
ناشون کن ساہ اودم نا کاریم اے ایتہ۔ براہوئی متل وسائت او بجازی تے آداسکان اموخس پٹسٹ
او تحقیق متنہ بنس کہ مروئی اس۔ بنس کہ متل، وسائت یا بجازی داوخت اسکان نن براہوئی نا
کتا باتے ٹی دوبریرہ اونٹ ٹی بے نا کچ ہم افس۔

بجاری خلقی ادب تون اوار او اوار زبان سے نا ہمو بے مٹ آڈی اے کہ ہراڑان اسہ راج
سے نازبان نادب نا سوگوی ہمو زبان نا سنی، متکنی، عقل و دانش نا پیدواری و چاؤک اوراج سے نا

زبان منگ نادرک لگک۔ اسے زبان سے ٹی بجازی بھس زیات مرے ہمزبان نا پاروکا تادامغی لانگی تادرک اموخس زیات گوننگ۔ بجازی انت سے داپتے ادب نا ہر شاگرد جوانی اٹ پہہ مرک۔ بجازی تینا پن آن پاشے کہ ہموہیت یا لفظ کہ ہر اتینا اصلی معنا نا جاگہ غا اسہ پین معنا اس ایہ ہرا کہ اونا اصلی آخا بلکہ بجازی معنا گوننگ۔ براہوئی زبان اے اگہ خوڑتی اٹ ہنگہ تودا ہیت رد مروف کہ دامتل او بجازی تا زبان سے۔ براہوئی خلقی مخلوق اینو ہم تینا بیتا تے ٹی وڑنا وڑ سے اٹ براہوئی بجازی تے کاریم ٹی ہتیک۔ براہوئی بجازی تا بھاز اور وٹماک اریر۔ فنی یا تیکلنکی رداٹ نن دافتے جتا جتا بھتا تے ٹی وٹنگ کینہ براہوئی بجازی تا اسہ شنا بیتو دنیا سے۔ ننا بجازی یک تینا معنا او مفہوم نادر اٹ بھاز سوگو او گڑنبر اریر۔ براہوئی بجازی تا ہر ہریش او پہلو تینا اسہ جتا او دنیا سے نامالک ارے۔ ہر افتا پٹ وپول وخت نا بھلو ضرورت سے۔

براہوئی ٹی ہروڑ نا بجازی ساڑی اے۔ ہراڑے زندنا بھازی بھتا تے آجتا جتا بجازی جوڑ مسنے ہموڑے ننادامہن اے مون، زندو بود، رسم و دود، زندو مرک، چپ و چاگڑ داوسیالی عزیز ی تون او ار اور سہدار اتے ہم صد آ بجاز یک جوڑ مسنو۔ براہوئی بجازی تے ٹی بندغ نا بدن نا اسہ بھاز بھلو بشخ سے۔ بندغ نا کاٹم، خن، با، بامس، خف، نت، دو، لخ، مخ، است، جغرو پین پین ہندن زیبائی اٹ براہوئی بجازی تا زیب اوزینت جوڑ مسنو کہ بندغ حیران مرک سلک۔ بدن نا ہریش نا حیثیت، اونا قدر او مقام، اونا بدن ٹی کاریم او کڑدارے مہن ٹی تخسا امر او بجازی جوڑ کنگا نے ہر افتا اندازہ اے یا تو زبان چا ہوک نس خلنگ کیک یا پٹسٹ نا پڑنا جو انو محقق اس ہر ادے کہ زبان او بیان نا زیہا جو انو سوگوی اس دوئی مرے۔ براہوئی بجازی تا دا بیرہ اسہ چنکو بشخ اس یا اسہ ندارہ نس اس کہ نن اودے مہنا لیسن۔ داڑان داپاش مرک کہ براہوئی خلقی ادب خاص وڑٹ متل، وسائت او بجازی تا زیہا داسکان کاریم نا بھلو ضرورت سے۔ امیدے کہ بروکا وخت ٹی بجازی تا زیہا جوان وڑٹ پٹ وپول کنتکو و براہوئی زبان ناڈی ٹی وڈیکی کنتکو۔

کتاب آک

براہوئی، سوسن (1998)، براہوئی قدیم نثری ادب - اولیکوایدیشن - براہوئی اکیڈمی
 بنگلوری، محمد عثمان (2006)، براہوئی ادب نالعل جواہرک - براہوئی اکیڈمی
 محرشئی، عبدالغفور، (2016) - اسپیدہ رنگ -
 فیروز الدین، مولوی، (2015) فیروز الغات (جامع) - بارششم - فیروز سنز پرائیویٹ
 لمٹڈ - لاہور

Oxford Advanced Learning Dictionary , Ninth Edition . By AS Hornby

2006. typeset by Data Standard , Ltd, China.